

het andere docent Bergema zoo zijn juist. Men zou dan ook de beroepen, zou dan als zendeling naar opleiding van het niet noodig, want emeritus van Hoeg, andere gevallen een alzo van hem ge-

al men dan ook de moet laten beroepen, en, zoo voegen de theologische School and denkt daaraan, ama door Nijverda naar, terwijl hij de mers docent? lijkt logisch. Och, estie niet, maar wij in zulk een beroep, lmeier van zullen ook bij betrokken, nde, en dan wordt van Ds Bergema, lan ook dit artikel, t wordt, omdat het node over sommige oordeelen dus al- catie algemeen be-

n wij in het begi n de personen ge t voor of tegen Ds cht aan onze me- en billijk te o- J. D. W.

ijn „godsdiens- man af en bree- r een valsche- nerlijk leven be- van „religieu- te kwetsen, maar ok hier zeg ik: it, maar de eeuw, n, dwingt ze ook

onze vaderen van, geldt hiertegen is en maatschap- dagen kent, tast verschijnsel niet

Modernisme een Christelijk gebied, 33, 68.

RONIEK

lek. „Mitteilungen“, an- kuitgeefsters-firma serie Cello-compo- „mit Staunen und iel „Zeitschrift für ras, hoe kostelijk u worden bij kerk-

moet gaan ten op- dere onderdeelen, ndoen in de kerk, arakteristken“:

aconne op, 43 (über in): an den Titel („Ca- n Thema von Robert

ncell allein: vivace“ ausgelassen

II (Gavotte) nehme- lemande), IV (Sara- n diese Tanztitel im r benenne die Sätze Allegro moderato — kein Hörer wird er soeben eine Serie

als „Andantino“.

in Nederland zoo u de heele wereld, het land hadden — althans volgens ren-van-de-pen, — Duitschland zelfs er catalogus laten tamelijk wat kop- e puriteinen hier,

wat die „structuurverschillen“ betreft: mij zijn ze ook niet duidelijk. Maar als het woord zou willen zien op „de structuur van den mensch“, — ja, dan is het me geheel en al onduidelijk. Ik heb gedacht aan „structuurverschillen in beschouwing“ of zoo iets; misschien ook wel aan methodologische. Maar dat de heer v. d. Zweep aan wat anders denkt, bevestigt wel, wat ik schreef: de zaak is niet duidelijk. De heer v. d. Zweep besluit:

Men spreekt in de kerkelijke pers over een verblijdende oplossing van deze moeilijkheid. Wie zou zich niet verblijden als een conflict wordt bijgelegd?

Maar het gepubliceerde communiqué is mij zo helder als een notariële acte. Met dit verschil, dat de laatste zeer reële dingen in zeer duistere taal zegt. En de verklaring, die hier voor ons ligt, lijkt me een handig manoeuvreren met woorden, waarin de slotzin de spons haalt over wat tevoren is gezegd.

We onderbraken onze artikelenreeks over de didactiek, omdat we van oordeel zijn, dat de school evenzeer als de kerk op de hoogte moet zijn met het anthropologisch probleem.

En we constateren, dat Ds Steen ons tot de oplossing geen stap nader heeft gebracht.

Misschien was het ietwat directer, en meteen vriendelijker, als de laatste zin niet van Ds Steen, doch van de gevolgd procedure had opgemerkt, dat ze niet nader bracht.

„Contact met onze hoogleraren“.

Toen ik het had over de kwestie van het „contact met onze hoogleraren“, merkte ik op, dat er enkelen waren, die de beslissende feiten buiten beschouwing lieten en dan maar verder redeneerden, alsof er niets bijzonders te doen was. Thans schrijft Ds Popma te Amersfoort:

De bekende Amsterdamsche vergadering, waar Prof. Hepp sprak, heeft heel wat stof opgejaagd. Ieder moet zelf maar uitmaken hoe hij er over denken wil, wanneer we twee dingen maar vasthouden: 1e Zoolang we een feitenreeks in goeden zin kunnen verklaren, mogen we er niets verkeerd achter zoeken en 2e we kunnen over wat in Amsterdam gesproken is alleen iets publiceren, wanneer we van den spreker zelf de verklaring ontvangen hebben, dat 't zóó gezegd is en niet anders.

Met het eerste punt ben ik het natuurlijk volkomen eens; maar het heeft met wat ik schreef, niets te maken, wijl de feiten reeks juist niet valt onder het sub 1) onderstelde geval: b) een verklaring van officiële personen in tegenwoordigheid van andere officiële personen afgelegd, en bovendien zich aansluitend op schriftelijke bepalingen, in de zaal aanwezig, valt niet onder de bepalingen sub 2).

Viruly en Defensie.

In „Zeeuwsche Knode“ geeft Ds A. H. Oussoren een brief door, dien de heer Viruly schreef aan den minister van defensie. Die brief luidt als volgt:

Excellentie!

In „De Groene Amsterdammer“ van 19 October 1935 schreef ik een artikel „Boven de oorlogsgedachte uit“, naar aanleiding waarvan U mij door den commandant der luchtvaartafdeling de vraag deed stellen, of op mij, met het oog op de mij toegedachte oorlogsbestemming, ten volle zou kunnen gerekend worden¹⁾ en mij werd opgedragen, mijn zonder commentaar bevestigend standpunt in hetzelfde blad te publiceren. Ik heb er toen rekenschap van gegeven, dat Uwe Excellentie van mij vroeg een openlijk getuigenis van bereidheid in geval van oorlog een Nederlands belang te dienen in strijd met een christelijk gebod²⁾ en een persoonlijk eergevoel, maar ik heb deze bereidverklaring om in de huidige oorlogsomstandigheden mensen te gaan doden³⁾ toch gegeven op grond van een op jonge leeftijd eenmaal gedane officiers-eed en in de overweging, dat iemand zich in deze tijd niet aan de ordegevende wetten van zijn volksgemeenschap moest onttrekken⁴⁾.

Het is mij echter duidelijk geworden, dat ik mij aan deze verklaring⁵⁾ in feite, niet zal kunnen houden en dat juist in deze tijd het zwaarste het zwaarst moet wegen⁶⁾.

Voor de daad staande zou ik toch nimmer een nationaal belang willen of kunnen dienen, indien dit moest wezen door willekeurige, niet schuldige mensen te gaan doden, met verloochening van een duidelijk christelijk beginsel, mijn belangrijkste levenservaring en menselijk eergevoel⁷⁾.

Daar Uwe Excellentie mij destijds publieke bekendmaking van mijn standpunt heeft opgedragen, stel ik er prijs op in hetzelfde blad mede kennis te geven van het feit, dat ik mij verplicht gevoel, U bij deze te verzoeken om ontslag als reserve-officier-vlieger⁸⁾. Ik kan mij namelijk niet meer beschikbaar stellen voor enige bestemming tot militaire oorlogswerkzaamheid, doch ik verklaar mij bereid tot de uitvoering van andere staatsdiensten als bedoeld in de desbetreffende wet van 13 Juli 1923.

A. VIRULY.

Schiphol, 22 April 1936.

Ds Oussoren, die in den tekst van den brief enkele nootcijfers aanbracht, merkt zijnerzijds op:

„Kerk en Vrede“, het blad, dat dezen brief afdrukt, jubelt. Alsook „Het Volk“. Ds Buskes, vice-voorzitter van „Kerk en Vrede“ verheugt zich.

Nu is het gelukkig, dat deze heeren in Nederland wonen en niet in Rusland, Duitschland of Italië, anders zouden de heeren dergelijke epistels wellicht met den dood moeten bekoopen of hun verheuging wel heel heimelijk voor zich moeten houden.

Enkele annotaties maak ik naar aanleiding van dezen „brief“.

Ad ¹⁾ Op zichzelf is het eigenlijk dwaas, dat men een reserve-officier vragen moet of de man zijn woord houdt of men naar zijn gegeven belofte op hem rekenen kan. Als ik een belofte geef, een eed zweer, en

mensen komen bij me en vragen of ik me er wel aan houd, dan is dit al reeds weinig eervol. Tenzij het een belofte is in strijd met Gods Woord. Een man een man, een woord een woord.

Ad ²⁾ Dat laatste wordt heel boud door Viruly be- weerd. Maar Gods Woord leert, dat in deze be- deeling er zullen zijn oorlogen en ge- ruchten van oorlogen. Dit weten we. Daar- mee moeten we rekenen. Ook onze regering. En de heer Viruly handelt niet in strijd met het christelijk gebod, als hij in dezen gehoorzaam is aan de overheid, al moeten wij ook met alle kracht medewerken aan de ernstige poging om zoo mogelijk onder de volkeren het recht op vreedzame wijze te doen zegenen.

Ad ³⁾ Menschen-te-gaan-dooden dat is wel wat cru uitgedrukt. Als het alleen een lust was om menschen te gaan doden, — dan zeker — moet zulk een oorlog onvoorwaardelijk veroordeeld worden. Maar er zijn ook nog woorden in onze taal als „recht“, schending van heilige goederen, schending van grenzen. Een officier weet toch wel, dat er onderscheid bestaat tusschen menschen-gaan-dooden en deze woorden?

Ad ⁴⁾ Moest onttrekken, neen mag onttrekken. Het is geen wenschelijkheid, maar een gebod. Het is geen kwestie van min of meer, maar van trouw-zijn aan eigen belofte.

Ad ⁵⁾ „Verklaring“, maar een eed is toch wel iets meer dan een verklaring.

Ad ⁶⁾ Volkomen juist. Maar breng dat dan ook in praktijk. Het gebod Gods wege het zwaarste, gehoorzaamheid aan de Overheid als dienaar van Gods, trouw volgens het negende gebod.

Ad ⁷⁾ Eergevoel... we achten onze dappere vlie- gers, maar als iemand zijn belofte, zijn eed niet houdt...

Ad ⁸⁾ Ja, dat is tenminste een daad, dien we kun- nen respecteren. Wie in zijn consciëntie bezwaard is, verzoekt ontslagen te worden, zonder de vermelding „eervol ontslag“.

Maar we voegen er onmiddellijk aan toe: zulke geestesgesteldheid werkt het Nationaal-Socialisme in de hand.

En we zijn onze regering, met name den Minister van Defensie ad interim, dankbaar voor zulke vragen aan officieren als de heer Viruly gedaan.

Binnenkort — te beginnen de week na Pinkster — hoopt ons blad een reeks hoofdartikelen te beginnen over „het recht van den oorlog“.

De kerk.

In „Pro Ecclesia“ schrijft Ds I. de Wolff:

Het „wezen“ der kerk.

Het woordje „wezen“ staat hier tusschen aan- halingsteekens. Het is een begrip, ontleend aan de heidensche filosofie en de Middeleeuwsche scholastiek, terwijl het zich al de eeuwen heeft kunnen hand- haven in de wijsbegeerte en in de theologie.

Zoo spreken wij dan wel over het „wezen der dingen“, der voorwerpen en der dieren en van den mensch, en van de kerk en van de religie.

Nu kan men zulk een uitdrukking natuurlijk ver- schillend verklaren, maar het is toch gebruikelijk, dat wij onder zulk een „wezen“ iets verstaan, dat onze waarneming te boven gaat, dat als iets zelf- standigs wordt aangenomen in, of boven, of achter het voorwerp dat wij waarnemen, en dat wij niet kennen, maar waarnaar wij zoeken.

In de theologie zeggen wij evenzoo: Adam kende het wezen der dieren, en kon alzo de dieren namen geven naar hun aard.

En wat de kerk betreft, onderscheiden wij gewoon- lijk tusschen het waarneembare en het eigenlijke „wezen“ der kerk, dat in onderscheiding van Rome, door ons wordt gezocht in het onzichtbare, zooals trouwens het z.g.n. wezen der dingen altoos onzicht- baar is.

Het wezen der kerk zou dan zijn: de kerk als de vergadering der uitverkorenen, zooals God ze ziet; de kerk naar haar onzichtbare zijde, of kortweg: de onzichtbare kerk.

Maar dan doet zich al aanstands de vraag voor of zulk een wezen der kerk wel bestaat. God ziet wel uitverkorenen, bijv. een kerkganger in Amsterdam en een sectarier in Engeland, en een kannibaal in het schier-ondoordringbaar binnenland, waar de zending in 1936 nog geen toegang heeft verkregen, rustig aan zijn menschenhoutje; maar God ziet ze toch in geen geval als saamvergaderde kerk. Slechts kunnen wij zeggen, dat God ze ziet zooals zij straks op de nieuwe aarde de kerk zullen vormen. Maar die kerk is er nog niet, is slechts een gedachte, heeft geen we- zenlijke concrete realiteit.

Het spreken over het „wezen van iets“ is eigenlijk ook slechts een werken met begrippen, een vlucht uit het concrete; en het is merkwaardig hoe gaarne wij in de theologie ons in zulk een begrippenwereld be- wegen, en hoe goed wij er ons in thuis bevinden. Met gedachtedingen worden menigten van zonden in het kerkelijk leven bedekt.

Maar waar wordt in de Schrift over het wezen der kerk gesproken?

In de Statenvertaling komt het woordje „wezen“ slechts 4 maal voor, in Job 11:6, 30:22, Spr. 8:14 en Mi. 6:9, waar het echter nog foutief is vertaald (verg. Korte Verkl. op Mi. 6:9 van Prof. Dr J. Rid- derbos) en in geen geval met het filosofisch be- grip „wezen“ iets te maken heeft.

De Schrift vlucht niet weg in de begrippenwereld, maar staat op den bodem der concrete werkelijkheid, als ze over de werkelijk-bestaande dingen handelt. En zoo spreekt de Schrift niet over het „wezen“ der kerk, maar over: DE KERK.

Wat de kerk is.

In hetzelfde orgaan merkt dezelfde schrijver nog op:

De kerk bestaat uit concrete menschen van vleesch en bloed.

Zij is de vergadering van hen die gelooven en al hun zaligheid verwachten van Jezus Christus, gewasschen in Zijn bloed; wij kunnen ook zeggen: